

Türküstan

www.turkustan.az

Turan Uğur
AYB - nin üzvü

Ne gizledim, Novruz bayramının ilk başarətçisi olan Böyük çillənin gəlşini, Çillə gecəsini çox sevirm. Çünkü yeni sistemim başlanğıcında çəkəcəyimiz ağırlı-acılı Qış çiləsinə, qış əziyyətinə, qış xofuna, qış üzütməsinə ilac, malhəm sayıram Çilləmizi.Şeiriyy-

zırlığımız başlayıb.Çillənin rəmzlərindən olan boranı, nar tədarükümüzü çıxdan görmüşük.Həmşəri olduğumuzdan biz bayramlarımızı əsasən Təbriz dəstəri keçirir, ya-naşmamız bu təyin camaatından nisbetən fərqli olar.Məsələn, quzeydə dekabrın 21-dən 22-nə keçən gecəni Çillə gecəsi qeyd edərlərsə, (üzgünəm ki, artıq şe-

Ömürdən uzun Çillə

yatımızın Əhməd Cavad üfüqündə bərəq vuran Günəş kimi görürəm Çilləmizi.Dilim-dilim kəsilən Çillə qarçılarının qırmızıya boyanmış al rəngli kimi görürəm Çilləmizi. Al örpəkli Təbriz gözəllərinin al rəngli yanaqlarında zənəx-dan kimi görürəm Çilləmizi. Özümü tanışından bəri evdə nənəmdən eşitdiyim 'Böyük çillə girdi, Böyük çillə çıxdı, Novruza 50 gün qalımış Böyük çillə ilə Kiçik çillə arasındaki Səddə bayramının şərfinə şirin kökələrimiz hazır oldu, Kiçik çillə girdi, Xıdır Nəbi günlərində qovutumuz, boranı plovumuz hazır oldu, yalançı, xəbərçi çərşənbələri iləxir təki eleməzər" kimi gənəşiklərimiz - alaçalpo, ağlar-güler başladı, Boz ay gəldi bozara-bozara və.s" kimi evdə eşitdiyim bu sayaq səhəbələr uşaqlığının böyüklüyümə ən gözəl ərməganıdır.

Bu səhəbələr Böyük çillənin astanasında bəlkə bir ömre siğacaq, hətta onu adlayacaq qədər uzun, maraqlı ve naqılıdır. Bəlkə də ona görə Böyük çillənin gəliş münasibətilə yazmağa başladığım bu yazımı heç düşünmədən "Ömürdən uzun Çillə" adlandıram.

Əvvəla onu nəzərə çatdırırmış, Böyük çillənin gəliş münasibətilə evdə artıq iki həftə var ki, ha-

hələrimizin çoxu Çilləni keçirtmir, yalnız Naxçıvan və Lənkəran bölgəsi bu adəti əvvəlki şövqü ilə saxlayıb) biz 20-dən 21-ə keçən gecəni Yelda gecəsi, Çillə gecəsi kimi qeyd edərik. Qış fəslə bu il dekabrın 21 - işi, saat 19:03-də məməkətimizə təşrif buyurur və Azər bayramını dekabrın 21 - i qeyd edəcəyik.

duru yemeklərə deyilib.Məntiqlə götürərən də elə beledir.

Xətai babamız demis:
Söz var, kəsdirər başı,
Söz var, kəsər savaşı.
Söz var ağulu aşı,
Bal ilən yağı edər bir söz.

Burda da ümumi olaraq ye-

qolay adlamaq mənasını daşıyib.İnsanlar günü günə satarkən ayazlı, şaxtalı fəsildə bayram əhəvəlli, bayram ovqatlı elementlər arayıblar ki, uzunu yaxın, çətinini asan eləsinlər.

Böyük çillədə biz Çillə simvollarını mütləq şəkildə hazırlayarıq.Boranı plovu süfrəyə düzəndən əvvəl insana qüvvət verən çərəzləri, şirniyyatları masamiza qoyar, gecənin ənginliyinə qədər deyib-güler, Allah verən nemətlərdən nuş edərik.Məxsusi, dəmdəstgahla hazırlanmış boranı, yaxud döşəmə plovu gözümüzə təpər, ayrıca bir ləzzətə Çillə plovunu canımızda sindirərik.

Müxtəlif ədviyyatın içinde birləndiğinde halvamız da Çillə gecəsinin vazkeçilməz olur.Hətta Səməni halvası da hazırladığımız günləri yaxşıca xatırlayıram.Atam deyərdi ki, "Novruz martda başlamır ki, Novruz bayramı dekabrdan başlayır!".Gerçəkdən də yeni sistemə keçməyimiz, Böyük çilləni qarşılamamıza Novruz yolunda ilk başlangıç, ilk mərhələdir.

Süfrəmizə başqa meyvələr də düzərik, amma kitablarda yazılın kimi tonqal filan qalamarıq.Yəqin uzaq mazimizdə təmtəraqla qeyd edilən bu adətlər günümüzün reallığı fonunda təhrifə uğrayıb, nələrse çıx-daş edilib, nələrse dəyiş-

Vurğulayım ki, Azər bayramı türkün ən qədim bayramlarından biri kimi Novruzla eyni mahiyyət daşıyır.Bineyi-qədimdən zilletli, şaxtalı-sazaqlı Qış qarşılıqla namına kişilərə məxsusi qayğı göstərilərdi.Cümlə gələcək çox böyük əziyyətli günlər kişilər üçün hələ qarşıda idi: odun əldə etmək, ocağı alışdırmaq, azuqə birikdirmək və.s. Novruzda isə əksinə, xanımlarımızın iş-güçü artardı: ev-əşiyi yiğisidirmaq, qapı-bacanı təmizləmək, biş-düş eləmək və.s.Ona görə bu 2 bayram - Azər və Novruz türk düşüncə sistemində qoşa qanad kimi bayram külturnümüzənəsasını təşkil edib.

Atam danişardı ki, Çillələrin, Xıdır Nəbinin və Çərşənbələrin - hər birində özünəxəs plov hazırlalar və mütləq şəkildə bu sıralamada əndazə gözlənilərdi.Novruz bayramı axşamında Səbzi plov, nə bilim Çillə girəndə boranı plov, nə bilim bir başqasında müsəməma plov dəmlənərdi.Plov ən sevdiyimiz təam olduğundan indi bu fərqləri çox da önəmsəmirik, əsas odur ki, süfrəmiz halal və bərəkətli olsun, kafi.Bir də plova aş deyilməsi xitabını atam əsla qəbul etməzdi.Gerçəkdən də bu xörəyin adı plovdur, aş isə ümumi olaraq tarixən xörək, nahar anlamında işlədilib, hətta bəzi bölgələrdə aş

mekdən səhəbət gedir.Yəni sözün gücü, təpəri olsa zəhərli xörəyi də bal ilə yağı kimi nuş etdirər.Dilimizdə işlənən "aspaz" (aş+pəz) sözü də yemək bisirən anlamındadır, plov hazırlayan yox."Aşpazdan küsən evə ac gedər" atalar sözümüz də fikirlərimə əyani sübutdur.

Gəlek Çillənin mahiyyətinə: Xalq təqvimizə görə qışın 3 hissəyə bölnəməsi - (Böyük çillə, Kiçik çillə, Boz ay) uzun qış günlərini

Tebrizdə bu gün də çörek formasında müxtəlif şirniyyatlar hazırlanın qonşulara Çillə payı verərlər.Bu paylaşım, bu bayramlaşma bizim aşağı-yuxarı bütün bayramlarımızda yer alır.

Bir sözlə, Böyük çillənin ömrü qırx gün olur, amma öz əzəməti ilə ömrümüzün sınırlarını ötbükən. Qoyduğu izləri, yaratdığı xatirələri uzaq gələcəkdən bize əl salayırlar.Cillənin havası elə olur ki, sanki payızın davamıdır.Bir vaxtlar ağ qar üstə qarğalar qara xal kimi görünərdi əgər Böyük çillədə qar yağsaydı, ancaq haçandı Böyük çillənin ağ qarı görünmür.Bəlkə də estafetini Kiçik çilləyə çoxdan ötürmüş, bu nədənle fevral ayının şaxta-sazağı iliyimizə kimi işləyir.Fəqət Böyük çillə günlərində qar görməsəm də, Novruz bayramının bəşarətçisini çox sevəm.Hə yazımı necə başlamışdım.Gelin, bir də qayidaq əvələ.İlkinci, başlangıca qayitmaq vərdişimizi yadırgamayaq.

Yeni sistemin başlanğıcında çəkəcəyimiz ağırlı-acılı Qış çiləsi na ilac kimi, malhəm kimi görürəm Çilləmizi.Şeiriyyatımızın Əhməd Cavad üfüqündə bərəq vuran Günəş kimi görürəm Çilləmizi.Dilim-dilim kəsilən Çillə qarçılarının qırmızıya boyanmış al rəngi kimi görürəm Çilləmizi.

Al örpəkli Təbriz gözəllərinin al rəngli yanaqlarında maskən salmış zənəx-dan kimi görürəm Çilləmizi.

Bu səbəbdən ömürdən uzun Çillələri sevin! Sevin ki, Çillə gecəmiz də, Azər bayramımız da bizi sevgi gətirsin!

oxu, oxut, abune ol!